

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Автореферат на дисертационен труд

„Светът на Мураками: екзистенциални и спекулативни теми в произведенията на Харуки Мураками“

от

Джоузеф Томас Милбърн

Бакалавър, Нюкасълски университет
Магистър, Университет в Есекс
Докторант, СУ „Св. Климент Охридски“

Научен ръководител:

проф. д-р Александър Гънгов, СУ „Св. Климент Охридски“

Авторефератът е представен в изпълнение на изискванията за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

юни 2022 г.

РЕЗЮМЕ

Джоузеф Томас Милбърн, („Светът на Мураками: екзистенциални и спекулативни теми в произведенията на Харуки Мураками“)

В настоящата дисертация се изследват философските теми в творчеството на японския писател Харуки Мураками. Предлага се подход към философията на литературата, наречен „работа чрез понятия“, и се размишлява спекулативно върху самата философска дейност. Проектът е разделен на три глави. Глава 1 представя подхода и установява връзката му с художествената литература на Мураками. Глава 2 изследва вторичната литература за Мураками и предлага пост-юнгианска гледна точка. Глава 3 артикулира всеобхватна работа чрез понятия върху литературния материал на Мураками, която изважда на повърхността екзистенциални и спекулативни теми, и съдържа възможности за допълнителна философска (или понятийна) ангажираност. Настоящият проект представлява нова и съвременна позиция относно творчеството на Харуки Мураками, която възнамерява да изясни философското му значение и да стимулира по-нататъшни междудисциплинарни интерпретации.

Съдържание

Въведение	4
Глава 1: работа чрез понятия: философски подход към литературата	8
Глава 2: Харуки Мураками и Карл Густав Юнг: една пост-юнгианска гледна точка	17
Глава 3: екзистенциални метафори и концептуални персонажи: размито авторство и Човекът-овца	24
Заклучение	33
Технически данни:	39
Библиография:	40

Въведение

Харуки Мураками¹ (роден през 1949 г.) е вероятно най-четеният жив японски писател² в днешно време. Огромната му популярност в родината му, но и в цяла Югоизточна Азия, накара един учен да го нарече „феноменът Мураками“³. Но сигурно във всяка книжарница по света ще успеете да намерите някой от романите му или сборник с разказите му. Мураками постига голямо международно признание: печели множество награди като например „Франц Кафка“ и Йерусалимската награда; освен това се смята за *неизменен претендент* за Нобелова награда за литература. Световната му популярност продължава да расте и е твърде вероятно името му да става все по-разпознаваемо на Запад. Така например, на тазгодишните награди на Академията адаптацията на Рюсуке Хамагучи на късия разказ на Мураками „Карай моята кола“ победи в категорията за най-добър чуждестранен филм. Това със сигурност ще повиши интереса към оригиналната творба.

Една от причините за популярността на творбите на Мураками е тяхната способност да накарат читателя да се припознае в тях; персонажите от типа „ежедневен човек“ (Everyman), които живеят в една съвременна и глобализирана среда, се впускат в странни и провокиращи мисълта пътешествия. В един относително лесен за следене стил, читателят навлиза в *света на Мураками*, където се изправя пред такива екзистенциални теми като например съхраняване на идентичността, връзките с „другостта“ или несъзнаваното и откриване на смисъла или автентичността. Винаги съм харесвал творбите на Мураками - особено философските теми и съдържащия се понятиен материал. До неотдавна обаче, повечето академични изследвания върху автора бяха насочени основно към японския език или общество. Още от студентските си години искам да изследвам неговата проза най-вече чрез понятията, с които работи и които, според мен, са философски важни; тези понятия по същество изискват допълнителна формулировка и прилагане, за да може да се схване тяхното значение.

¹ Или Мураками Харуки, тъй като на японски фамилните имена обикновено предшестват собствените.

² Освен това Мураками е продуктивен преводач. Сред писателите, чиито творби е превел на японски, са Скот Фицджералд, Реймънд Карвър, Труман Капоти, Ремънд Чандлър и Дж. Д. Селинджър. В допълнение са публикувани множество нехудожествени текстове на Мураками, особено в Япония.

³ Tomoki Wakatsuki, *The Haruki Phenomenon: Haruki Murakami as a Cosmopolitan Writer*, Singapore: Springer, 2022. Повече за космополитния характер на Мураками може да се намери в: Tomoki Wakatsuki and Matthew Carl Strecher, “Rebels With a Cause: A Cosmopolitan Examination of Haruki Murakami and Kazuo Ishiguro”, *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5.1, 2022, pp. 28-43.

Наскоро имах невероятния късмет да съм гост-редактор на специално издание на един философски журнал⁴, посветено на творчеството на Мураками; никога не съм очаквал, че толкова много световни учени ще се съгласят да предоставят статиите си на този малък проект, което според мен е доказателство за желанието на академичните среди да работят с прозата на Мураками и да публикуват за нея. Изследванията върху Мураками в Япония и извън нея ще продължат да се множат и да получават признание; очаквам тази работа постепенно да се отдалечи от традиционните лингвистични или литературни подходи и да се насочи към междудисциплинарната сфера; накрая учените ще анализират философската или екзистенциалната дълбочина, която се проявява в творчеството на Мураками, и ще я използват за разнообразни понятийни проекти. Затова общата цел на настоящата дисертация е да увеличи философската ангажираност по отношение на творбите на Харуки Мураками. На второ място, моето изследване води до един подход към философията на литературата (*философското* в литературното и *литературното* във философското), който наричам *работа чрез понятия*.

Целта на уводния раздел е да представи *работата чрез понятия* като отделен философски подход към литературата и като обща функция на философията. Под философска литература се разбират онези литературни произведения, които: (1) създават, формулират или развиват понятия; (2) позволяват на читателя да създава понятия чрез ангажираността си с текста; (3) позволяват на читателя да развива понятийните си умения чрез тази ангажираност. Както философията, така и философската литература „работят чрез понятия“; тази работа има смисъл като форма на понятийна самотерапия и заради самата себе си, независимо от външното ѝ въздействие. Философската стойност на един литературен текст и последващото му литературно разширяване се основават на лингвистично майсторство в понятийната работа във връзка с текста. Понятията не са ограничени до едно-единствено литературно произведение и могат да бъдат преработвани в отговор на други текстове или да бъдат използвани отново за други философски проекти; читателят на дадено литературно произведение, като един потенциален философ, може непрекъснато да преминава отвъд литературния текст и да го разширява чрез работата си с понятия.

В глава 1 се изследва конкретната философска дейност на *работа чрез понятия* с позовавания на Жил Делёз, Феликс Гатари и др.; това е разработено във връзка с

⁴ Joseph Thomas Milburn and Piotr Pietrzak (eds.), [Special Issue on the work of Haruki Murakami], *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5.1, Stuttgart: Ibidem, 2022.

понятийното знание в литературата и епистемичната стойност на спекулативната художествена литература. Впоследствие *работата чрез понятия* е формулирана като понятийна самотерапия чрез нова интерпретация на творчеството на Лудвиг Витгенщайн и Херберт Маркузе, както и чрез един последен литературен пример. *Работата чрез понятия* е допълнително изяснена в дисертацията чрез прилагането ѝ към литературното творчество на Харуки Мураками.

Голяма част от вторичната литература за творчеството на Харуки Мураками, особено на английски език, се позовава на аналитичната психология на Карл Густав Юнг; това е забележително, като се има предвид общо взето ниският академичен авторитет на юнгианските изследвания. В глава 2 първо се представят известни юнгиански интерпретации на Мураками, които по различен начин разглеждат идентичността или „Аз“-а на индивида, архетипните образи, мита и несъзнаваното. По-специално се анализира подходът на Матю Карл Стречър към „другостта“ или метафизичния свят в художествената проза на Мураками; смятам, че разбирането на Стречър за метафизичното може да бъде обяснено като фундаментално основано на езика и по този начин неразривно свързано с *този свят*. Впоследствие се прави един пост-юнгиански задълбочен прочит на краткия разказ на Мураками „Каймак“ (2021 г.) с помощта на екзистенциалната аналитична психология, разгледана от Роджър Брук във феноменологичен аспект. Задълбоченият прочит е насочен към екзистенциалния образ на „кръг, който има много центрове, но няма обиколка“; това се дискутира във връзка с творбите на Хорхе Луис Борхес, които също се занимават с този образ. Застъпва се становището, че художествената проза на Мураками предоставя материал за лична понятийна ангажираност; мисълта на Юнг и Брук се прилага към „Каймак“, за да се работи с такива понятия като „Аз“, „психика“ (psyche) и Dasein. След това *работата чрез понятия* установява връзката между Юнг и Мураками чрез изследване на метафората и на *poesis*. Това води до пост-юнгианска *гледна точка* към творбите на Мураками: субективизмът на главните герои на Мураками разкрива основната им борба с „връзката със света“.

Трябва да се отбележи, че настоящият проект не е опит да се обясни значението на творбите на Мураками чрез биографията на писателя или социологическите му условия; творбите му по-скоро се разбират като силно филозофски, защото предлагат специфични *примери* за понятия, които могат да се използват от други хора за собствените им понятийни проекти. Възнамерявам да работя с литературния материал на Мураками *чрез* понятия, които надхвърлят литературния материал и не могат да бъдат

сведени до него; по този начин се поражда екзистенциална и спекулативна ангажираност в отговор на текста.

В глава 3 се разглеждат ключови образи, представени в трудовете на следните философи: Мартин Хайдегер, Албер Камю и Еманюел Левинас; основната идея е, че определени образи се използват с цел да се изразят съществени моменти от творчеството на мислителите и така несъмнено действат като екзистенциални артефакти сами по себе си. Екзистенциалистката мисъл използва такива образи поради реторичното ограничение на езика, което не е изрично признато или разработено в самите произведения. Освен това се застъпва мнението, че свързаният с образи аспект на екзистенциализма изразява един по същество метафоричен подход към света. Друг централен екзистенциален образ в прозата на Харуки Мураками - персонажът на *Човека-овца* – се разглежда във връзка с термина „концептуален персонаж“ на Жил Делёз и Феликс Гатари, както и с *хипер-авторството* на Михаил Епщайн; това води до размисли за фикционалната, „размита“, спекулативна онтология на философската мисъл с препратка към Пол Рикьор. След това ще завършим с основните приноси, изложени в настоящата дисертация, ограниченията и възможностите за продуктивни бъдещи изследвания както на Харуки Мураками, така и на философията на литературата.

Глава 1: работа чрез понятия: философски подход към литературата

В глава 1 се разглежда въпросът какво точно прави определена литература философска, независимо дали става дума за художествена литература, написана от философи или от нефилософи, които изследват философски теми. Развивам тезата, че това, което разграничава философската литература (като тази на Харуки Мураками) от естетическата или конвенционалната литература, е *понятието и работата чрез понятия*. Произведение, което е художествена измислица, се възприема преди всичко като литературно произведение, но философският аспект предлага ново взаимодействие с него; макар да предлагам подход към философията на литературата, който е свързан (в спекулативно отношение) отново с философията и разкрива една обща функция на философията, намерението ми не е да огранича или подчиня литературния текст на философската дейност, а по-скоро да предложи философска дейност за литературно (и понятийно) *разширяване*.

Настоящата дисертация е изградена върху мисълта, изразена в книгата на Жил Делёз и Феликс Гатари „Що е философия?“. В нея те заявяват, че „философията е изкуството да се формират, изобретяват и произвеждат понятия“⁵⁶. Примери за философски понятия са следните: формите на Платон, субстанцията на Аристотел, *cogito* на Декарт, категоричният императив на Кант, *verkehrte Welt* на Хегел, *Übermensch* на Ницше, лошата вяра на Сартр и хипер-реалността на Бодрияр; освен това понятия, възникнали в други области, могат също да се възприемат като продължение на философската дейност; например – знакът на Сосюр и несъзнаваното на Фройд⁷. Фундаментален аспект на философията е *мисленето чрез понятия*. Затова съм на мнение, че понятията представляват сфера на философията. Делёз и Гатари казват, че „философът е приятел на понятието; той разполага с него потенциално“ в смисъл, че

⁵ Gilles Deleuze and Félix Guattari, *What is Philosophy?* trans. H Tomlinson and G Burchell, New York: Columbia University Press, 1994, p. 2.

⁶ Този и следващите цитати от книгата са в превод на Росен Русев, 1995 г. (бел. пр.)

⁷ Самият термин „понятие“ може да се изследва допълнително; Мамардашвили и Гънгов, позовавайки се на Маркс, смятат, че такива понятия като стойност на стоките или дори несъзнаваното са примери за преобразувани форми (*verwandelte Form*) или *истинска привидност*; в този смисъл понятията са неразривно свързани със социалните отношения; вместо да бъде редуцирано или заместено (подобно на хипер-реалността например), това, което е отсъстващо или *празно* в реалността (както в действителни, така и теоретични системи), се *преобразува* или преработва в ново отношение, което замества тази *загубена връзка*; способността на човек да признае, че тези *репрезентации* са измамни и преходни, но въпреки това необходими, е съществена част от неговата истински обективна мисъл и действие в света. Merab Mamardashvili, “Converted Forms. On the Need for Irrational Expressions”, *Statis* Vol. 5, No. 2 (English), 2017, pp. 204-217 (originally published in Polish in 1972); Alexander Gungov, “Real Semblance Flourishing in Post-Consumerist Society”, *Sofia Philosophical Review* Vol. VII, No. 2, 2013, pp. 95-110.

може да реализира понятието чрез компетентността му⁸; следователно философията не само работи с понятията като формирания, изобретения, открития или продукти, но и като *процес*, в който понятията се формират по отношение на самия философ като ситуирана, историческа личност, както и по отношение на други вече съществуващи исторически понятия. Философията е *ангажираност* с понятия с цел създаване на *оригинални* и *релевантни* понятия; според Делюз и Гатари, бремето на създаването на понятието лежи върху философа, а не върху читателите на философски трудове. За разлика от тях аз смятам, че и писателите, и читателите на философски *или* литературни произведения могат да създават понятия (и по този начин да са философски ангажирани).

Понятието е съставено от отделни компоненти, но въпреки това има вътрешна консистентност и не може да се раздели на отделни части. Така например понятието за „другост“ на Левинас включва „лицето“, но не може да се сведе до „лицето“; „лицето“ е съществен компонент на „другостта“ и в същото време е независимо понятие само по себе си (със свои собствени компоненти, някои от които също могат да са понятия със своя вътрешна консистентност).⁹ Съществува някаква *кохезия*, която обединява понятието; според Делюз и Гатари, то може да се разглежда като „вибрационен център“ или резонанс, в който понятията не се следват абсолютно, а са несъответстващи си „фрагментарни цялости“, които формират целокупен „зид от сухи камъни,

... пролуките между които са разделени. Дори мостовете от едно понятие към друго са още и кръстовища или завои, които не очертават никакъв дискурсивен ансамбъл. Това са подвижни мостове.“¹⁰

Философът е този, който движи мостовете (или най-малкото забелязва и изразява движението); философът свързва или конфигурира компонентите по такъв начин, че те дефинират понятието дори ако компонентите не си съответстват пряко; на друго място Делюз и Гатари твърдят, че след като се дефинира, понятието е самореференциално или всъщност полага самото себе си в момента на създаването си; аз обаче смятам, че то е занимание на философа, който е първичният конституиращ фактор. Философията като *работа с понятия* означава също така *работа с отклонението*; философът е медиатор и експертен фасилитатор, който чрез понятийна дейност (или съгласно описанието на Делюз и Гатари - „*постоянна отклоненост*“) може да проправи път през подвижните мостове. Именно индивидът работи с различни идеи и противоречиви начини на

⁸ Deleuze and Guattari, *What is Philosophy?*, p. 5.

⁹ За допълнителен задълбочен поглед или *работа* върху това понятие: Maria Dimitrova, *Sociality and Justice: Toward Social Phenomenology*, Stuttgart: Ibidem Press, 2016.

¹⁰ Deleuze and Guattari, *What is Philosophy?*, p. 22.

мислене в опит да изведе на бял свят нещо оригинално, убедително обмислено и независимо.

Първият аспект на философската литература е, че произведенията от този вид създават, формулират или развиват понятия; например „Чужденецът“ на Камю е афективен пример или литературно представяне на неговата философия на абсурдизма и ключовите понятия, свързани с тази позиция. Въпреки това не е задължително философската литература да създава *оригинални* понятия, за да се счита за философска; по-скоро може да се занимава с вече съществуващи философски понятия и да изследва допълнително понятията чрез въображаемо приложение, както и да разширява понятията чрез емоционално или контекстуално ангажиране. Освен това не е задължително понятията във философската литература да бъдат подписани от автора или да бъдат назовани като отделни лингвистични единици; „Старецът и морето“ на Хемингуей например може да материализира различни философски понятия в съзнанието на читателя.

Това ни води до втория аспект на философската литература, който се състои в това, че понятията могат да се създават от читателя чрез ангажиране с текста; тоест, понятието във философската литература не принадлежи неизменно на писателя; макар че писателят, разбира се, може да насочи читателите си в определена посока и да представи определени теми или да опише определени събития, в крайна сметка читателите му ще подхождат към литературния текст със собствените си понятийни знания, опит, наклонности и компетенции; читателят има потенциала да създава нови понятия във връзка с литературния текст; освен това литературният текст може непрекъснато да предлага понятия в съответствие с понятийната ангажираност на читателите; самите философи могат да включват характеристики на литературните текстове като компоненти на собствената си понятийна мисъл (човек може да се сети за честото споменаване на Кафка във философските трудове)¹¹.

¹¹ Интерпретацията или *употребата* на литературни текстове често става част от нечий философски проект. Така например Жижек се противопоставя на етиката на Левинас чрез литературните текстове на Кафка. Slavoj Žižek, Eric L. Santner, and Kenneth Richard, “Neighbors and Other Monsters: A Plea for Ethical Violence”, *The Neighbor: Three Inquiries in Political Theology*, Chicago: University of Chicago Press, 2005. Делюз и Гатари анализират творчеството на Кафка, като едновременно създават понятието за голяма и малка литература. Gilles Deleuze and Félix Guattari, *Kafka: Toward a Minor Literature*, Minneapolis: University of Minnesota, 1986 (1975).

Айлийн Джон има предвид същото като казва, че „нашата реакция на дадена художествена творба може да включва стремеж към понятийно знание, като този стремеж е една форма на философска дейност“.¹² С други думи, литературата е философска когато води до философска реакция от страна на читателя; важно е да се отбележи, че литературният текст обикновено работи или се занимава на първо място с понятия, за да предостави материал, който да породи този вид понятийна ангажираност¹³. Следователно читателят е потенциален философ; да се чете по такъв начин означава да си ангажиран с понятийна интерпретация, формулировка, разширяване или дори само висока оценка.

Би могло да се спори за обратното – че философската литература не е *действително* философска поради две причини; първо, представянето на понятия в литературно произведение не води до приемането им по същия начин, както доказателствата или разсъжденията, представени в традиционните философски трудове; второ, ако ангажирането остане на лично ниво, то тогава не реализира никаква конкретна реакция, която да се развие или да е от полза за по-големия философски проект; с други думи, философската литература не увеличава философското знание¹⁴. Ако обаче определен вид философско знание се разбира като понятийно знание или понятийна работа, тогава вероятно философската литература може наистина да доведе до такова увеличаване; може да разкрие понятието чрез литературното повествование или чрез възплъщение, а също така да предложи задълбочен поглед към това *как* да се работи с понятието. Частта от философията, която е особено важна за философската литература, е *използването* на понятието; макар читателят да не е длъжен да приеме понятията, представени в литературните произведения, той все пак се среща с тях активно; тяхното

¹² Eileen John, “Reading Fiction and Conceptual Knowledge: Philosophical Thought in Literary Context”, *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* 56.4, 1998, pp. 331-348, 331.

¹³ Верин твърди, че философията може да разкрие какво представлява литературата (като философия на литературата), като заеме трансцендентална позиция спрямо нея; освен това философията се разбира като форма на литературата. Верин изследва четири начина да се разбере връзката между философията и литературата. Третият от тях наподобява в най-голяма степен типичната работа чрез понятия: „... можем да свържем философията с дадена литературна творба, като търсим философски идеи, които евентуално пребивават вътре в нея... литературната творба се смята за източник на идеи от философски интерес: божественото, „Аз“-ът и светът“. Литературата се разбира като *понятиен материал*; литературата е източник или пространство за работа чрез понятия. D. P. Verene, *The Philosophy of Literature: Four Studies*, Eugene: Cascade, 2018, pp. 2-3.

¹⁴ Това, както и общата гледна точка, че философските теории на литературата (като тези на Верин) подчиняват литературата на философията, се разглежда допълнително в: Peter Lamarque and Stein Haugom Olsen, *Truth, Fiction, and Literature*, Oxford: Clarendon, 1994.

приемане не зависи например от следването на стъпките на логическата мисъл, а от едно по-лично и емоционално ангажиране, което не бих казал, че е *по-незначително* от традиционния философски подход. Освен това, *личното е позитивно*: ако дадено понятие не може да бъде разбрано на лично ниво и да бъде използвано в конкретната среда на даден индивид, то тогава изтънчените разсъждения на философията са напразни.

Затова работата чрез понятия, които се съдържат във философската литература, се отразява пряко на начина, по който човек действа в света. Ангажирането с понятия, което вероятно е много по-достъпно в литературна, отколкото в традиционната философска форма, поражда понятийна практика, която може да доведе до конкретна промяна. И все пак бих казал, че външната трансформация е подчинена на понятийната трансформация на индивидуално ниво; философската дейност, която е възможна посредством литературно ангажиране, има смисъл сама по себе си. Човек би се запитал дали размишлението относно значението на даден роман е по-маловажно от размишлението относно приложенията в реалния свят (например медицинската етика); но Джон хвърля светлина с думите, че „понятийната компетентност, която се изисква в отговор на дадено художествено произведение, [е] продължение на нашата обикновена понятийна компетентност“¹⁵; тоест, понятията не са ограничени до текстовете, в които възникват; те неизбежно се прилагат към външните обстоятелства; следователно уменията, които се развиват чрез понятийно ангажиране, са подходящи във всякакъв контекст – независимо дали са придобити в отговор на ситуация, изразена в литературно произведение (да кажем научно-фантастичен роман за свръхинтелигентни животни), във философски текст (произведението на Питър Сингър за личността при големите човекоподобни маймуни¹⁶) или в прекия опит на човек (става свидетел на жестоко отношение към животните в някой зоопарк и предприема действия в тяхна защита). Няма сфера на приложение, която да е основна или да превъзхожда другите. Третият аспект на философската литература не е задължително свързан със съдържанието ѝ, а с понятийните умения, които тя прави потенциално възможни; философската литература позволява развитие на понятийната компетентност на читателя; т.е. знание как да се използват понятията или как *работят* понятията.

¹⁵ John, *Conceptual Knowledge*, p. 342

¹⁶ Например: Paola Cavalieri and Peter Singer (Eds.), *The Great Ape Project: Equality beyond Humanity*, New York: St Martin's Press, 1994.

В глава 1 се изследва също така приликата между философския *мисловен експеримент* и спекулативната художествена литература. Според де Смед и де Круз¹⁷, *епистемната* стойност на спекулативната художествена литература се състои в това, че тя пренася читателя в сюжета по един по-завладяващ начин; следователно може да се работи по-пряко с философските позиции (или понятия) или те да бъдат преживени по-пряко. Разбира се, философията не се състои само от мисловни експерименти, а те пък може да не са приложими за всички философски понятия; и все пак редица плодотворни мисловни експерименти са централни точки в изследванията; възниква въпросът дали един по-литературен разказ за прилепа на Нагел или за телетранспорта на Парфит би разкрил или предал по-добре понятията, свързани с личната идентичност¹⁸.

Идеята, че философията има терапевтична стойност, е видна при ключови философски въпроси като търсенето на *добрия живот*, *смисъла* или *разбирането за себе си*¹⁹; разраства се и движението на философското консултиране и екзистенциалната психотерапия²⁰. Работата чрез понятия не се насърчава като *едноизмерна* философска дейност или изпълнение, което помага на индивидите да се идентифицират и съобразяват с потребностите на една администрирана публична сфера с определени правила. Напротив - работата чрез понятия се насърчава като потенциална терапия за излизане *от* това състояние на нещата, при която критичността и автономността на индивидуалната употреба на понятия може да се разбира като автентична (многоизмерна) самостоятелна дейност на личността. Това противоречи на оперативния или функционален възглед за понятията. По-нататък в дисертацията се споменава и

¹⁷ Спекулативната литература не е непременно „нереална“; тя се разглежда като включваща литературни произведения, които се занимават с алтернативни или *други* фиктивни светове – например жанровете научна фантастика, фентъзи и хорър. Johan De Smedt and Helen De Cruz, “The Epistemic Value of Speculative Fiction”, *Midwest Studies in Philosophy*, 39:1, 2015, pp. 58-77.

¹⁸ Въпросът тук е дали да се разширят литературните измерения на тези мисловни експерименти за философски цели. Вероятно „Метаморфозата“ на Кафка би могла да се преработи на: „Какво означава да си насекомо?“. *Телетранспортерът* на Парфит очевидно е повлиян от идеите на научната фантастика; подобни мисловни експерименти за идентичността на личността се виждат в някои скорошни научно-фантастични филми за *клонинги* (*Moon* 2009; *Oblivion* 2013). Thomas Nagel, “What is it like to be a bat?”, *The Philosophical Review*, Vol. 83, No. 4, 1974, pp. 435-450; Derek Parfit, *Reasons and Persons*, Oxford: Oxford University Press, 1984.

¹⁹ Например *евдамонията* или „Аз“-ът.

²⁰ Irvin D. Yalom, *Existential Psychotherapy*, New York: Basic Books, 1980. Вж. също терапевтичното схващане на Медард Бос за *Daseinsanalysis*: Medard Boss, *Psychoanalysis & Daseinsanalysis*, trans. Ludwig B. Lefebvre, New York: Basic Books, 1963. И накрая – пост-юнгянското развитие на *Daseinsanalysis* на Роджър Брук като феноменологична аналитична психология: Roger Brooke, *Jung and Phenomenology*, London: Routledge, 2015 (1991). Подходът на Брук е използван в глава 2.

работата на Лудвиг Витгенщайн и Херберт Маркузе по отношение на терапевтичния характер на работата чрез понятия.

Макар да е вярно, че голяма част от философията е откъсната от лингвистичните практически проблеми, аз смятам, че *непрагматичната* философия все пак може да има смисъл на лично и мрежово ниво; т.е. философските общности и философските *форми на живот* не се ограничават до чисто прагматични дейности. Макар със сигурност да има проблеми с езика на част от философията, основната понятийна работа, която се открива във философията на литературата, е целенасочена сама по себе си. Не смятам, че философската дейност има *край*, както не бихме казали, че музиката има край; не е задължително философските въпроси да имат окончателен отговор; понятийната дейност няма кулминационна точка, както няма кулминационна точка естетическото изразяване.

Философията на литературата може да се разбира като понятийно и лингвистично майсторство; всяко приложение е вторично спрямо тази дейност; понятийната дейност по отношение на литературния текст е цел сама по себе си. Да се каже, че подобна философия няма външна полезност, не е антифилософско; въпросът е, че дори без приложение в общност този тип философия е смислена. Вместо до естетически труд или удоволствие, философската дейност се свежда до понятиен труд и удоволствие. Напълно възможно е философските понятия да имат външно приложение, особено що се отнася до актуални или исторически важни събития (личността при животните, медицинската етика, изкуствения интелект и т.н.), но това приложение е вторично действие; основната им стойност е свързана с тяхното създаване и разработване от философа. Следователно тази философска дейност може да се разглежда като *понятийна самотерапия*; не е задължително обаче това да е в отговор на някакво понятийно или психологическо заболяване; човек може да практикува философия и без тревожност. Философията може да има връзка с психологически проблеми, но само дотолкова, доколкото индивидът сам установява тези връзки в съответствие с понятията, експлицирани в неговата дейност. Не е необходимо философията да бъде отговор на някаква липса, недостиг или външно обстоятелство: можем да си я представим като като отклонение без край, като личен проект със стойност, който може да е или да не е от полза за другите.

Реакциите ни към понятията, изразени в даден текст (като индивидуални читатели или като участници в мрежа от споделено значение), имат потенциала да *задълбочат* произведението или да го *надхвърлят* (а също така да го омаловажат, свият или да не успеят да стигнат до него). Философията на литературата, като безкрайно отклонение, е и безкрайна възможност за работа с нови и разнообразни понятия; да се подхожда към литературата философски – както индивидуално, така и колективно – представлява смислена, терапевтична дейност, независимо от нейното външно въздействие. Философията и литературата са значими човешки дейности; това значение важи за всички индивиди (независимо дали са световни водачи или аматьори, дали са обсебени или просто заинтересовани индивиди), които се ангажират с понятията по свой собствен оригинален начин.

Философската литература може да се разбира като *понятиен материал*; определена литература е източник или пространство за работа чрез понятия и следователно за философия. Важно е да се отбележи, че понятията не битуват само *вътре* в текста; читателите са централни оператори в процеса на понятийно разширяване, тъй като внасят в работата собствените си компетенции, опит, знания и потенциални връзки. Що се отнася до горната точка, ако човек се натъкне или мисли за дадено понятие във връзка с литературен текст, малко вероятно е след това да създаде роман около това понятие, за да го изследва допълнително. По-вероятно е индивидът да свърже понятията с други вече съществуващи понятия или да ги включи в свой личен понятиен проект; би могъл също така да свърже понятията със собствения си опит в света, което може да остане неартикулирано; освен това могат да възникнат оригинални понятия, изразени под различни форми (дневници с размисли, академични есета, филмови сценарии, текстове на песни). Във всеки случай понятията не са ограничени до един-единствен текст и могат да бъдат преработени в отговор на други текстове; читателят непрекъснато *надхвърля* текста.

Като кратък пример за работа чрез понятия е даден един литературен текст (от спекулативния жанр) – „Играч втори, бъди готов“; романът се разбира в смисъл на потенциален мисловен експеримент или хранилище на образи, които насочват към понятия. Човек би могъл да се запита как това се различава от обикновения литературен анализ. *Работата чрез понятия*, бидейки философия на литературата, е различна, защото подхожда към понятието като разграничено от текстовия материал; понятието (или анализът на авторския език, символи, герои и т.н.) не се използва, за да се обясни

или изясни смисълът на произведението; напротив - произведението се разбира като средство, чрез което се изразява понятието. Понятието може да осветли текста по някакъв начин, но тази ориентация трябва да е наобратно; в основата си текстът осветлява понятието и той привнася само една илюстрация на понятието. Текстът е *един пример за понятието*.

Текстовият и образният свят на Харуки Мураками, неговата *философска литература*, се разглеждат като ценен понятиен материал за последваща работа чрез понятия и оригинална философска ангажираност. Мураками е започнал да води разговор, който предизвиква силен интерес по цял свят; някои хора не могат да осмислят казаното, други не могат да измислят какво да кажат; това начинание се надява да участва в разговора и да покани заинтересовани участници, които може би не са знаели, че той се провежда. Последният раздел на глава 1 разглежда това понятие за *разговор* с препратка към херменевтиката на Ричард Рорти; може да се твърди, че някои видове философия, като например *работата чрез понятия*, представляват *съграждащ разговор*; освен това работата чрез понятия, като философски подход към литературата, може да се разбира като *извън-нормален дискурс*. Това хвърля светлина върху един фундаментален аспект на работата чрез понятия: тя не *добавя* непременно към философското знание; не предлага изграждането на нови основи и структури; вместо това основната ѝ цел е да *разшири разговора*. Философският подход на настоящата дисертация не представлява метод, техника или крайна гледна точка: той представлява непрекъснато изменящата се, вечно релевантна и носеща новости дейност на *работата чрез понятия*.

Глава 2: Харуки Мураками и Карл Густав Юнг: една пост-юнгианска гледна точка

Глава 2 започва със задълбочено изследване на труда на Матю Карл Стречър върху Харуки Мураками, който е повлиян от юнгианската мисъл и я използва. Моето разбиране за позицията на Стречър е, че съществуването на човек в света се основава и придобива смисъл чрез контакт със земята на мъртвите, метафизичното или несъзнаваното съдържание. Това пространство на споделени архетипни образи и митология се среща чрез езика и има пряко отношение към действителното или обикновеното съществуване на човека; това, което се преживява въображаемо или понятийно във фантастиката или художествената литература (както е при Мураками) формира съществена част от автентичната реалност на човек²¹ с останалите хора. Магическият реализъм на Мураками²² или артикулацията на фантастичното²³, чрез използване от автора на метафизичното, дава литературен пример за разпадането на връзката между реалността и нереалността (имагинерното, фикцията и т.н.). Аз самият, Стречър и много други читатели признаваме, че разказите на Мураками предоставят материал за понятийна работа по въпроси, свързани със съзнанието и съществуването, както и с онтологичния статут на фикцията и метафората; важното е, че творчеството на Мураками е достъпно и актуално за съвременната аудитория. Макар че писателят често е пренебрегван като автор на жанрова литература или на „скупния нов глобален роман“²⁴, може да се каже, че именно тази очевидна дълбочина (дълбочина, на която се поддават юнгианските изследвания)²⁵ обуславя популярността му и засиления интерес от страна на учени с различни профили и от различни сфери.

²¹ „Човек“ тук са самите герои в историята, а също така в по-общ план – като екзистенциално твърдение, засягащо индивидите в света (ангажираните аудитории).

²² Matthew Carl Strecher, “Magical Realism and the Search for Identity in the Fiction of Murakami Haruki.” *Journal of Japanese Studies* 25, no. 2, 1999, pp. 263-298.

²³ Rebecca Suter, "Critical Engagement through Fantasy in Hard-Boiled Wonderland and the End of the World." In *Haruki Murakami: Challenging Authors*, Leiden, Brill, 2016.

²⁴ Вж. още “The Dull New Global Novel” by Tim Parks (09/02/2010). <https://www.nybooks.com/daily/2010/02/09/the-dull-new-global-novel/>. Една по-критична гледна точка: Karolina Watroba, “World Literature and Literary Value: Is ‘Global’ The New “Lowbrow?””, *Cambridge Journal of Postcolonial Literary Inquiry*, 5.1., 2018, pp. 53-68.

²⁵ Особено теоретичните и междудисциплинарните й форми. Сюзън Роуланд например представя юнгианска литературна критика (както и важна преработка на теорията за анимата, която вероятно е от значение за Мураками). Susan Rowland, *C. G. Jung and Literary Theory: The Challenge from Fiction*, London: Macmillan, 1999.

Следва да се отбележи, че читателите на Мураками - особено тези от нас, които харесват и се свързват с творчеството му - трябва да внимават да не създават мит към Мураками в смисъла, в който юнгианците са били критикувани за създаване на култ към Юнг²⁶; тук аз просто заявявам собственото си предпочитание да чета творбите на Мураками като отделени до известна степен от Мураками като личност²⁷; т.е. собствената понятийна ангажираност на човек да се различава от изявленията на автора за неговото творчество, процеса на писане или биографична (особено психобиографична) интерпретация. Ясно е обаче, че много читатели споделят чувството, че творчеството на Мураками използва, артикулира или участва в несъзнавано съдържание; това се случва чрез митичните, архетипни герои и ситуации, които са представени в неговата литература; това метафизично ангажиране се усеща като колективен резонанс, който може би е отчасти обоснован от глобалната притегателна сила на Мураками.

Изследвам разбирането за несъзнаваното в художествените произведения на Мураками, което слива личното с другостта/колективното; освен това виждаме отделяне на другия свят от *този свят*; в допълнение Рубин твърди, че някои герои в разказите на Мураками често изпълняват функцията да са част от психиката (*psyche*) на главния герой²⁸. Възможно е да съществува объркване какво точно означава тълкуването на *psyche*, което преобладава във вторичната литература. В глава 2 предлагаме една пост-юнгианска гледна точка към Мураками, която се стреми да задълбочи термините *psyche* и „Аз“ чрез феноменологичното понятие за *Dasein*²⁹. Преди това обстойно разглеждаме повлияната от Юнг вторична литература за Харуки Мураками.

Поддържам мнението, че художествените произведения на Мураками предоставят необходимия *материал* за собствената понятийна ангажираност на човек; вместо да предоставя литературен пример за индивидуация или ролята на писателя, литературният материал може да бъде използван за лични, философски или художествени проекти поради своите несъзнавани или архетипни измерения; или - ако използваме стилистиката на Юнг – върху него може да се работи и да бъде използван за

²⁶ Вж. *The Jung Cult: Origins of a Charismatic Movement* by Richard Noll, Princeton: Princeton University Press, 1994.

²⁷ Разбира се, за повечето тълкуватели животът на автора и създаването на творбата са неделими части.

²⁸ Jay Rubin. *Haruki Murakami and the Music of Words*, London: Vintage, 2012 (2002), p. 39.

²⁹ В цялия си труд Брук използва *Dasein* в смисъла, който влага Хайдегер; тук аз също споменавам *Dasein* в тази по-обща употреба; разбира се, философи като Хусерл, Сартр и Левинас предлагат различни пътища, по които да се направи опит за сближаване между *Dasein* и „Аз“-а в аналитичната психология.

работа с цел развитието на „Аз“-а³⁰. В текстовете си Мураками също изрично се позовава на Юнг; освен това в творчеството на писателя откриваме имплицитни препратки към юнгианската мисъл; това се вижда в късия разказ „Каймак“. В това фикционално произведение изследвам един екзистенциален образ – „кръгът, който има много центрове, но няма обиколка“, като правя сравнения с творчеството на Хорхе Луис Борхес (който също разглежда този образ) и използвам прозрения от пост-юнгианското, феноменологично развитие на екзистенциалната аналитична психология на Роджър Брук.

Съгласен съм с думите на Борхес: „Възможно е универсалната история да е история на шепа метафори“³¹. Мураками не само представя на глобалната си аудитория метафората (тя има дълга история, вероятно непозната за Мураками), но и предлага алтернативна нагласа към нея; вместо Бог или вселената, кръгът с безкрайни центрове и без обиколка може да се разбира като въплъщение на „Аз“-а; вътрешният „каймак“ или есенцията на индивида е свързана с това по-широко вътрешнопсихично единство. Може да се твърди, че тук Мураками следва класическия юнгиански подход. Метафората остава същата, но нагласите към нея са променени; *различните интонации* могат да представляват размествания в личните, исторически представи за Битието.

Предлагам да добавя едно ново възприятие към тази метафора, да я разширя пост-юнгиански, в отговор на литературния текст на Мураками, което би могло да задълбочи последващата понятийна работа с него. Така например твърдя, че героите на Мураками имат силна склонност към субективизъм³² и се борят да излязат от тази изолация, за да се свържат успешно със света. Целта не е да психоанализирам Мураками или да подчиня литературната цел на текста на философската, а преди всичко да представя лична трактовка на ключовата метафора в разказа, която може да бъде използвана от други хора или да остане самостоятелна като свидетелство за понятийните дълбочини на краткия текст на Мураками.

В книгата си „Юнг и феноменологията“ Роджър Брук преформулира аналитичната психология в светлината на терминологията и гледните точки на екзистенциалната феноменология; по този начин аналитичната психология се обяснява по-добре или се

³⁰ Тази лична дейност може да бъде задълбочена чрез връзка с други хора и техните проекти, но това все пак е вторично движение; фактът, че дейността може или не може да е от значение за другите, не намалява стойността ѝ.

³¹ Borges, *Labyrinths*, p. 168.

³² И тук имам предвид привилегироването на вътрешното пред външното, което също предполага дуализъм на субстанцията.

разширява. Вероятно основният принос на Брук към пост-юнгянската теория е феноменологичното прозрение, че опитът е екзистенциално ситуиран³³; тази гледна точка се споделя от Юнг и Хайдегер. Юнг обаче често губи връзка с тази фундаментална основа. Следователно това, което се обсъжда и което ползва или засилва ключовия образ в „Каймак“, е завръщане към *поетичното*, разбирано като завръщане към света; аналитичната психология се *мисли* (или *преосмисля* в херменевтичен план) поетично, с теоретичната подкрепа на екзистенциалната феноменология, за да се извадят наяве терапевтичните намерения на Юнг и да се породи нова ангажираност с произведенията на Мураками.

Метафорите са едновременно въображаеми и вкоренени в реалността на света. Ако се забрави второто, това означава да се разбере погрешно поетиката (*poesis*), а както твърди Брук – и да се интерпретират погрешно основните психологически твърдения на Юнг. Често се случва в мисълта на Юнг и в творчеството на Мураками да преобладава „дихотомия на субект и свят, познаващ и познаван“³⁴; картезианското разделение субект-обект се проявява в психологически твърдения, които пренебрегват легитимността на социално въплътения човешки опит. В изследванията върху Мураками например виждаме тази нагласа в твърденията, че Мураками изследва *други* светове; също така във възгледа, че поддържащите герои в романите на Мураками са част от или изразяват съзнанието (или несъзнаваното) на главния герой³⁵. Според Брук пост-юнгянската задача е да се разпознаят тези презумпции и да се ангажира юнгянската мисъл със света; по този начин учените, клиницистите, творците и читателите, които са повлияни от Юнг, могат да възстановят връзката (и да използват аналитичната психология) с едно по-широко възприятие за света; освен това *материалът* или *текстовете*, повлияни от или благоприятстващи юнгянската мисъл, също могат повторно да изградят връзката по този начин. Стойността на аналитичната психология се крие в нейната основополагаща метафорична нагласа; способността да се формират/възприемат метафори (да се мисли поетично) представлява екзистенциалната способност на човек да си представи връзките между нечия субективна гледна точка или ситуация и сферата на външните отношения.

³³ Brooke, *Jung and Phenomenology*, p. 20.

³⁴ Brooke, *Jung and Phenomenology*, p. 21.

³⁵ Учените често използват термина *psyche* по отношение на главния герой (цялостното му съзнание), както и литературния свят, който обитава; разглеждането на връзките с второстепенните герои, които са функции на това съзнание на главния герой, ограничава всяко възприятие на *psyche* до субективното ниво.

Застъпва се тезата, че мисълта на Юнг насочва към гледната точка, че психиката (psyche), тялото, „Аз“-ът и светът са по същество неделими. Това има връзка с идеята за Dasein на Хайдегер. Според тази гледна точка, всяко изследване на собствената психика или на света е неизбежно кръгово или саморефлексивно. Тавтологичният характер на психологическото разбиране е емблематичен за психичното качество на съществуването и неговото (поетично) взаимоотношение. Затова Брук предполага, че идеята на Юнг за психична реалност се разбира (или разкрива) по-добре чрез Хайдегеровия термин Dasein - или свят-връзка (world-relation) - който артикулира по-ясно саморефлексивния характер на съществуването; освен това Dasein е насочен към това да бъдеш с другия като „там-битие“ под формата на грижа³⁶. Следователно аналитичната психология се различава от другите форми на психоанализа, тъй като признава, че психиката (psyche) като свят (или жизнен свят), като среда и съвкупност от преживявания, не е нещо вътрешно или субективизирано. По-скоро, „ние се намираме в психиката“³⁷.

Затова и психиката не е пространствено представена като интериорност (като вътрешен свят), а е пространството на човешката дейност, събирането и разкриването: събиране, което е психически преживяно, vyplътено и метафорично. „Аз“-ът, този неуловим термин, е нещото, което събира или забелязва, и осмисля събраната матрица от отношения на човека; това събиране разкрива другите, както и нас самите.

Може да се твърди, че кръгът в „Каймак“ от поетична или метафорична гледна точка е архетипен образ на „Аз“-а; освен това смятам, че той метафорично разкрива или показва един аспект на „битието-в-света“. Може да се твърди също, че това е „Бог-образ“. На мнение съм, че подобна символична дейност притежава потенциалност в творчеството на Мураками; например образът на кръга може да бъде взет от читателите (метафорично) като материал за тяхната собствена символична и имагинерна работа. Пост-юнгианската гледна точка се опитва да възстанови връзката с другите и света; индивидуацията или психологическото развитие изискват реална връзка с други екзистенциално ситуирани индивиди; по отношение на изследванията върху Мураками, това може да означава отдалечаване от интерпретации, които се фокусират върху субективния опит на индивида.

³⁶ „Грижата“, загрижеността и вниманието биха могли да се приложат продуктивно в по-голяма дълбочина към творбите на Мураками. Вж. още: Martin Heidegger, rev. and expanded ed. *Basic Writings: From Being and Time (1927) to The Task of Thinking (1964)*, ed. David Farrell Krell, New York: HarperCollins, 1993.

³⁷ Roland Cahen, 1983, “Do worry, it’s psychic!”, *Analytische Psychologie* 14, no. 2, 1983, p. 82.

Може да се каже, че Мураками създава – умишлено или не – модерни архетипни ситуации; младият разказвач в „Каймак“ се намира в дезориентиращ, преломен момент от живота си; вместо да се изгуби в пустинята, да се впусне в героично пътешествие или нещо подобно, той седи на една пейка в парка близо до залата, в която трябва да има концерт за пиано, и разговаря със странен старец; следователно се появява архетипен образ, който дава възможност за потенциална трансформация на личността и нов живот на индивида (или ново отношение на егото към несъзнаваното и света). Разбира се, Юнг се интересува преди всичко от *реалните* събития, които могат да се случат на индивида, или личната фантазия, която се заражда; може да се каже обаче, че героите и световите, които срещаме в художествената литература, са не по-малко когнитивно реални или значими от обикновения ни съзнателен живот; в такъв случай животът на индивида включва художествените животи, които срещаме.

Да поясним - Брукс твърди, че Юнг остава неразбран, ако неговите психологически термини като например „психика“ или „Аз“ се интериоризират. Метафизичните въпроси при Мураками, по-специално в „Каймак“, се разработват посредством реалността „точно тук“ (over-here) в екзистенциално ситуирания опит за разлика от реалността „точно там“ (over-there). Мураками е свързан с Юнг основно чрез термини като „психика“ или „Аз“, които съществуват като централни процепи в литературния му материал, а и към този материал. Картезианското разделение, видно в академичните подходи към творчеството на Мураками (което се разкрива и от самото творчество), пропуска психологическото значение и потенциал на метафората; „метафората отваря навън света и в същото време ситуира въображението“³⁸; въображението ситуира екзистенциално индивида спрямо света.

Работата ни чрез понятия в литературата на Мураками ни позволява да изследваме и развиваме психоаналитичната теория. Изглежда, че за Юнг по-скоро „Аз“-ът, а не внасящата ред тенденция на психичните процеси, може да бъде терминологично изяснен като психична цялост - или „psyche-Dasein“. Смятам, че екзистенциалният образ на кръга се отнася до неличностния аспект на психологическия опит; една неопределена окръжност, на която всички ние можем да сме центрове, търсейки онзи идеален център - сърцето на света, ако трябва да се изразя метафорично³⁹. Добавили сме нова гледна точка: „Аз“-ът не като Бог, Вселена или дори Свят, а като индивидуална връзка със света

³⁸ Brooke, *Jung and Phenomenology*, p. 66.

³⁹ Задача, която няма решение.

(world-relation) и „събиране на света“ (world-gathering); по същество - способността да се свързваме и творим⁴⁰. „Аз“-ът и „психиката“ са термини, които се срещат както в творчеството на Мураками, така и във вторичната литература; опитах се да предложа една пост-юнгианска гледна точка или да придам дълбочина на тези термини, което може да е от полза на други хора, ангажирани със собствената си работа чрез понятия. Предлагам художествената литература на Мураками да се случва в една „психика“, която винаги е във връзка със света, а не в интериоризираното психично пространство или вътрешното съзнание. Възможно е литературните светове на Мураками, разширени с понятията „психика“, „Аз“ и Dasein от аналитичната психология и феноменологията, да изразяват екзистенциалната ситуация на това да живееш с другите в свят, който има присъщо метафорично качество и който надхвърля самия себе си.

⁴⁰ В смисъл на *poesis*.

Глава 3: екзистенциални метафори и концептуални персонажи: размито авторство и Човекът-овца

Глава 3 започва с изследване на екзистенциални образи в трудовете на Хайдегер, Камю и Левинас с допълнителни препратки към Сартр. Застъпва се мнението, че за да предприеме екзистенциален проект, човек трябва да си *представи* как прави това. Екзистенциалистът създава *образ* на себе си и образ на човечеството. Въпреки че Сартр например се занимава с практическото действие, във философията му очевидно има фигуративен завой; тоест, човек е ангажиран с действие, но това действие е вторично по отношение на способността за представа за действието. Възможно е именно способността на съзнанието да си представя да дава възможност на човека да схване своята същност и да осмисли съществуването си. Затова *образът* е основен аспект на екзистенциализма.

В своето „Писмо за хуманизма“ Хайдегер избира да онагледя представата за Dasein с образа на пребиваването или „битието-в-света“; това негово позоваване на ключов образ с цел да изрази основната идея на философията си е важно; то повдига въпроси относно това как точно индивидът да подходи към собственото си Битие; необходим ли е процес на това да си представяш за целта на самопрозрачността? Основава ли се изследването на Битието или на неговия предонтологичен статут на подход, който по същество е образен? В такъв случай, в известен смисъл ние се срещаме с образите на Битието преди да можем да ги схванем в мисълта; може да се твърди, че притежаваме образа на Битието преди да разгърнем самото си същностно Битие.

Следователно екзистенциалното описание на мисълта на Хайдегер изисква образ; освен това може да се каже, че именно използването на *метафора* от Хайдегер като прилагане или разширяване на образа към света позволява на читателите му да разберат философската му позиция. На мнение съм, че: (1) екзистенциализмът предлага метафорична по своята същност връзка със света, което се вижда от създаването на образи от философите за изразяване на техните позиции; (2) екзистенциалните образи и метафори са необходими преди работата чрез понятия; в този смисъл, тези образи *образуват* понятия: те артикулират понятията и освен това са компоненти или примери за понятия.

В „Митът за Сизиф“ на Камю, когато човек съзерцава своето битие или съществуване (и осъзнава неговата абсурдност), той постига битието си; така достига до

същностно разбиране и действия (съществува) същностно. Важно е да се отбележи, че Камю си *представя* Сизиф като щастлив; и все пак тази въображаема борба е в сърцевината на неговата философия. Образът на Сизиф представлява важно изживяване на Абсурда и Екзистенциализма; всъщност той би могъл да се окаже в по-голяма степен интуитивен, съотносим или убедителен, отколкото ако същата гледна точка се изрази чрез понятия; освен това може да се твърди, че моментът на Сизифовото *слизване* може да се изрази *само* с образ. Възможно е самият човек, преди да осъзнае напълно собственото си сизифовско слизване, първо да трябва да си го представи (да схване напълно своя опит като изкристализирал есенциален момент), за да може после смисълът да се разкрие и потвърди.

Накрая разглеждам „другостта“ на Левинас и правя сравнение с обителта на Хераклит; както при Хайдегер, така и при Левинас философията има много реален, практически елемент, но също така и по-трансцендентна и фигуративна (или метафорична) посока; така например, дали инвокацията на „другостта“ при Левинас е действителен призив или по-скоро образ, използван за илюстриране на екзистенциалния подход към „битието-с-другостта-в-света“? От една страна, екзистенциалистите се занимават с практическото действие и смисленото съществуване в света; от друга страна, има елемент на нещо, което е *трансцендентно*, т.е. отвъд езика, социалността или може би дори самия написан философски текст, което води до необходимостта от образи за изразяването му.

Перпих е на мнение, че това ограничение представлява значително напрежение в трудовете на Левинас; в допълнение аз смятам, че този конфликт присъства и в екзистенциалните творби на Сартр, Хайдегер и Камю (дори в определена *философска литература* като тази на Мураками). При Левинас напрежението е свързано с неговото понятие за нашата етическа ситуация: „сингулярността задължително трябва да бъде казана и не може да бъде казана“⁴¹. Актът на казване по някакъв начин е несправедлив спрямо „другостта“ от гледна точка на неговата езикова абстракция; „другостта“ (и собственото ни Битие) изисква утвърждаване, но това утвърждаване не може да се съдържа в езика или в израза на мисълта. Реторическото ограничение на това да се изследва собственото съществуване и да се артикулира собствения опит води до необходимостта от образ: тази необходимост би могла да се преосмисли във въображението и като *възможност*, което води до нова оригинална употреба на

⁴¹ Perpich, *Figurative Language*, p. 104.

метафората и езика. Образите на лицето - на Сизиф на Камю и на скромната обител на Хераклит на Хайдегер - изразяват ключова област от техните философски позиции, която не може да бъде напълно обоснована или представена по толкова ясен начин в термините, свързани с техния понятиен подход. Макар и да не е изрично разработен от философите, образът, както и метафората, са от основно значение за философския им проект и комуникативен подход; такива образи са екзистенциални артефакти сами по себе си; в някакъв смисъл те са отделени или разместваеми спрямо останалите писмени текстове; образите, които разглеждаме, изразяват ключови моменти в работата на мислителите и също така са независими от тях; сами по себе си те представляват философски позиции като важни прозрения за опита, който може да бъде разпознат от читателите; могат да бъдат взети и използвани от други хора по многобройни начини и за различни цели. Реторическата ограниченост на философията създава екзистенциални образи, които притежават потенциалност отвъд философския текст, в който се съдържат. Освен това се застъпва мнението, че *литературните текстове* също могат да представят екзистенциални образи и *потенциалност*, която е благоприятна за работата чрез понятия или философското ангажиране.

В следващия раздел се изследва връзката между понятията, създателя, който ги *подписва*, и концептуалните персонажи, както и сложността по отношение на общата им онтология, с допълнителни препратки към Делюз и Гатари. Поддържам тезата, че концептуалните персонажи са от основно значение за философската задача; историята на философията преминава през такива персонажи, през техните изменения в зависимост от съответните им сечения или проблематика, както и съответстващите понятия; това разбиране за философията със сигурност е целенасочено. Философията *вдъхва живот* на концептуалните персонажи; с други думи, мисълта на философа е насочена към исторически проблеми и понятийното ангажиране с тези проблеми; това ангажиране не се заявява пряко от философа, а чрез способа на концептуалните персонажи, които притежават онтологична реалност, едновременно зависима от създателите им и привидно независима или самопостулираща се до степен, в която би могло да се твърди, че Делюз и Гатари предлагат концептуалните персонажи да използват философската мисъл за собственото си случване; или че философът като историческа единица има второстепенно значение спрямо писменото си творение – концептуалния персонаж.

Следователно смятам, че концептуалният персонаж е дефиниращата част от *философа* и вместо концептуалните персонажи да са задължително подписани *от*

философа, подписът – писменото изразяване и продукт – всъщност е философът или поне неговата философия. Концептуалният персонаж не е *равностое* на истинския мислещ, философски субект; в известен смисъл философът се *отказва от себе си с подписа си* в полза на тази текстова фигура и по този начин участва в една постфизическа или текстова онтология. Вероятно естетически фигури като Мьорсо могат да произвеждат афекти, но не и понятия; за разлика от тях, голямата литература със сигурност произвежда понятия и *представя мисъл*, точно както голямата философия може да породи афекти и е централно свързана с възприятието; към Мьорсо може да се подходи като към *мислеща личност* или концептуален персонаж, мислен от *автори*. Делюз и Гатари твърдят, че концептуалните персонажи представляват по-скоро *случване*, отколкото *бъдене*, което аз свързвам с фиктивната и въображаемата способност за понятийно повторно притежание и трансформация. Казано е, че планът и онова, което го заема, са “като две относително различни и относително хетерогенни части”⁴², докато аз твърдя, че плановете са съвместно експанзивни в зависимост от случващия се проект или функция, което ситуира понятийната дейност до голяма степен върху работата, на която съответства, а не толкова предопределен идеал или цел на развитие. Затова по този начин даден артист може да бъде и изобретател⁴³ на понятия, стига изобретяването да се разбира като новаторска артикулация и прилагане на вариации на понятията чрез способността на езика и въображението; подходът към онтологията на понятието е постоянно състояние на случване и потенциална връзка с различни пресечни точки на проблемите и с терапевтични проекти.

В следващия раздел разглеждам понятието на Михаил Епщайн за „хиперавторството“ като художествено авторство, противопоставено на обичайното фактическо авторство. Епщайн твърди, че в един хиперавтор има много автори или относително независими пишещи личности; аз обаче съм на мнение, че има безброй *създаващи или мислещи личности*, които не се ограничават до един-единствен автор. Авторството - тук имаме предвид понятийното авторство или философията изобщо - се установява от философите, както и от такива мислещи личности, които са вътре в текста, във връзка с него, външни за него и потенциални; мислещите личности, независимо от биологичния им статут (фактически или художествени), пренасят и пораждат понятия, макар че не е задължително да ги *пишат* или *подписват*. Мислещите личности - и тук

⁴² Deleuze and Guattari, *What is Philosophy?*, p. 66.

⁴³ И освен това, както ще дискутираме, *автор* на понятия.

правя пряк паралел с концептуалните персонажи - са подчертано *креативни* и могат да бъдат типични (исторически) мислители или фигури на мисълта, които са написани или се срещат във философията и литературата.

Според мен самите мислещи персонажи могат да се превърнат в самостоятелни автори или философи (*личности* или *хиперавтори*) и да вдъхнат живот на мисълта; по същия начин персонификацията на мисълта, намираща се в тази позиция на понятийно авторство, може да бъде завещана от читателя на даден текст (независимо дали философски или литературен), ако е налице подходящ понятиен материал. Освен това смятам, че креативното или метафорично дистанциране на философската артикулация позволява на авторите и философите да се дисасоциират от мислите си до степен, в която Епщайн изказва предположение, че авторът-философ всъщност изобщо не мисли нищо⁴⁴, но „мисли, че е *възможно* да мисли това или онова“⁴⁵; следователно философът се занимава с потенциалност на мисълта и с това какво е възможно да мисли, а не с реализацията на мисълта или нейната пряка артикулация. Тази потенциалност на мисълта със сигурност съдържа въображение и така литературната фикция участва централно (или потенциално) в понятийната мрежа или процеса, който представлява философската дейност.

За да поясня: според мен Човекът-овца в творчеството на Мураками или други философско-литературни фигури, които се занимават с понятия, не могат да бъдат сведени до биологичния писател като вътрешнопсихична личност или нещо подобно (както твърди Епщайн). Например аз смятам Човека-овца за концептуален персонаж (персонифицирана мисъл, мислеща личност, потенциален автор) и не го отъждествявам с Мураками като литературен писател; макар че Човекът-овца със сигурност да е свързан и да е исторически в това отношение, той е едновременно неисторически по отношение на своята способност да бъде разграничен и отдалечен от Мураками като биологичен индивид⁴⁶; имам моя характерна интерпретация за Човека-овца, която разширява и по определен начин променя Човека-овца, както ще видят другите в рамките на настоящия понятиен проект; следователно около понятията, които разглеждаме, се създава

⁴⁴ Съвсем като Сократово твърдение.

⁴⁵ Mikhail Epstein, "Hyperauthorship in Mikhail Bakhtin: The Primary Author and Conceptual Personae", *Russian Journal of Communication*, 1, 2008, p. 283.

⁴⁶ Или дори от „фикционалното“ разбиране за Мураками, което като че ли присъства в голяма част от вторичната литература за писателя; тоест, преобладава една *митология за Мураками*.

определен възел от мрежата на Мураками, като връзката с писателя е централна, макар и само в единствено число.

Епщайн предлага едно постбиологично или трансперсонално авторство, което според мен е от особено значение за понятийната потенциалност както на философията, така и на литературата. Авторството се разглежда като въображаем континуум или вълна, която е предпоставка за работа с понятия и съставя централната основа между философската и литературната дейност. Безкрайните възможности и размитостта на авторството са представителни за потенциалността на философската дейност, която се основава на понятийна ангажираност. Концептуалните персонажи или литературните герои, които адекватно предават или потенциализират *мисълта*, са *автори*; по същия начин ангажираните индивиди са автори, доколкото работят с мисълта и стават нейни притежатели моментално за собствените си цели.

Човекът-овца има своя собствена фиктивна субстанциалност, за която свидетелства неговата преносимост в други творчески проекти; можем да си го представим като мислеща, макар и не пишеща личност. Такъв е случаят обаче и с много литературни герои - особено ако разгледаме тези, възникнали на базата на вече съществуващите (спин-оф) или пък фен жанра. Следователно философското в Човека-овца се отнася до качеството на мисълта, която той потенциализира, т.е. понятията, които той *мисли* или артикулира и с които позволява на читателите (впоследствие писателите) да работят. Разбира се, Човекът-овца е творение на Мураками, но в момента, в който другите се срещнат с него, се пораждат различни преживявания или взаимодействия с тази фигура, като в този процес Човекът-овца придобива въображаема автономия: може да се каже, че той *мисли* неща в авторски режим, който не е този на Мураками. Това е нещо повече от феномена на читателския отговор спрямо Човека-овца, тъй като въпросният отговор разпознава някакво *създаване* от страна на фигурата и вдъхновява по-нататъшно създаване. Не твърдя, че понятието предхожда писменото създаване, потенциалността на концептуалните персонажи или реакцията на читателя, а че понятието възниква от самата *работа* или споделяната в мрежа дейност; това, което предхожда всички страни, е безкрайността на мисълта, която изисква работа като моментни притежания и артикулации.

Твърдя, че големият интерес към творчеството на Мураками в цял свят се дължи отчасти на този вид философско или понятийно експериментиране, което е потенциално

заложено в романите. Смятам, че и двата романа - „Преследване на дива овца“ и „Танцувай, танцувай, танцувай“ - са съсредоточени върху срещата с фигурата на Човек-овца, като във втория Човекът-овца говори (и мисли) от свое име. Понятието, което Човекът-овца артикулира, е идеята за въображаемо пространство, което е централен възел на човешкия „Аз“ или идентичност. Личността и изразената мисъл не са просто „фиктивни“ в смисъл на нереални, тъй като привнасят нещо не само за героя, но и за ангажираните читатели; по този начин могат да се пренесат в други понятийни проекти.

Героят в романите е изгубен и откъснат; Човекът-овца представлява понятието за връзка, нещо като *телефонна централа*, която свързва в едно мислите и преживяванията на човек; това е фиктивна и въображаема функция: такава на самото автентично съзнание или такава, която е отговорна за центрирането на нечия съзнателна идентичност. Човекът-овца показва, че въображаемото пространство и дейност са от съществено значение за осмислената връзка на човек със света. В този случай човек трябва да е в състояние да си представи, с помощта на един неугледен Човек-овца, за да свърже в едно „Аз“-а и света. Може би това е терапевтичният проект, с който Мураками сам е ангажиран чрез писмената си работа, макар че не можем да кажем нищо за неговата психология. И все пак концептуалният персонаж, този размит автор, е представил мисълта за *въображаема връзка* и едновременно с това я е въплътил като пример чрез функцията си в романа. Твърдя, че именно тази особена фигура може да се разглежда като автор на тази мисъл.

Главният герой твърди, че Човекът-овца е „нещо като мой настойник“⁴⁷, което представя ограничен поглед за понятието, което – както съм посочил – е типично за героите на Мураками; вместо вътрешнопсихичен феномен, Човекът-овца разкрива една *потенциална* фигура за много индивиди; т.е. той не борави с телефонната централа само по отношение един измислен герой или японски писател, а артикулира феномена на телефонната централа за всички индивиди, които могат да попаднат на него и мислите му, и работят с понятието за въображаемата връзка; в този случай – как тя се отнася към екзистенциалното търсене на смисъла. Човекът-овца е *авторът*, чрез своето метафорично и персонифицирано мислене, на онова понятие, което „държи нещата заедно“⁴⁸: „Аз“-ът, „другостта“, светът; способността да мислиш за себе си като „ставащ

⁴⁷ Haruki Murakami, *Dance Dance Dance*, trans. Alfred Birnbaum, London: Vintage, 2002, p. 193. Първоначално публикувана през 1988 г. в Япония.

⁴⁸ Пак там, стр. 194.

съотнесен“ (becoming-related) или „ставащ свързан“ (becoming connected), за да създадеш някакво повествование, да действаш, да породис смислени връзки от възможностите и оттам - реалност, носи креативност и въображение. Този вид метафорично мислене представлява основен режим на съществуване, който е от централно значение за философската или понятийната дейност. Същото централно значение има и за философско-литературния свят на Мураками.

Понятието, което разглеждаме (чрез нашата *работа с понятия*), е самото то въображаема връзка, както и връзката му с художествената литература и тази с онтологията на понятията като цяло; смятам, че Човекът-овца едновременно изразява и въплъщава тази представа. Ако трябва да дадем име на тази философска точка, можем да я наречем „телефонната централа на Човека-овца“; тя може да бъде пренесена по същия начин като мисловен експеримент за различни необичайни или съзидателни понятийни проекти, или пък мислителите могат да работят с нея за по-нататъшното ѝ разширяване.

В последната част на дисертацията разглеждам спекулативния характер на дисертационния си труд и на философията, като споменавам сферите на дискурса на Пол Рикьор. Той твърди, че конституирането на спекулативното значение изисква *прекъсване* между двата вида дискурс (той използва термините спекулативен и поетичен), които са описани като различни до степен, в която не подлежат на редуциране⁴⁹. И все пак изследваното от нас не е строго поетично или афективно, а представлява спекулативното в поетичното или афективното; следователно философията и литературата в моя подход със сигурност са различни, но потенциалността за спекулативна ангажираност присъства и в двете. Рикьор предлага демаркация, която е подобна на тази между плана на иманентност и композиционния план на Делюз и Гатари, докато ние разгледахме един континуум или вълна на мисълта⁵⁰, в която понятието е едновременно спекулативно и метафорично. Вместо да е „сложносъставен дискурс“⁵¹ на метафоричното и спекулативното, аз смятам, че този пресечен дискурс не е мост между два отделни подхода, а централна точка или

⁴⁹ Paul Ricœur, *The Rule of Metaphor: the creation of meaning in language*, trans. Robert Czerny, Kathleen McLaughlin and John Costello, London: Routledge, 2003 (1975), p. 350.

⁵⁰ Само един план.

⁵¹ Пак там.

„Светът на Мураками:

Джоузеф Томас Милбърн

Екзистенциални и спекулативни теми в произведенията на Харуки Мураками“

пространство в рамките на споделената понятийна и въображаема основа или начин на мислене.

Заклучение

Застъпваме тезата, че творчеството на Харуки Мураками може да се разглежда като философска литература, която предоставя необходимия понятиен материал за продуктивна работа чрез понятия или философска ангажираност. Разбирането, че литературата също може да работи с понятия или да носи потенциал за работа чрез понятия чрез артикулиране на понятийния материал отваря възможност за философи, писатели и читатели да се занимават изначално с такива текстове на понятийно ниво. В настоящия проект, понятийният материал на Харуки Мураками ни позволява да се ангажираме с екзистенциални теми и така да създадем спекулативен проект, който разсъждава върху философията в общ план. Застъпва се тезата, че понятията не *просто* пребивават в литературния текст и не се ограничават до един-единствен текст или автор; ангажираните индивиди са основни действащи лица в процеса на разширяване на понятията; понятията могат да бъдат преработвани и използвани потворно за различни критически, извън-нормални или съграждащи проекти. Централното *споделяно* пространство на философията и литературата е потенциалност за работа чрез понятия. Затова екзистенциалните и спекулативните теми могат да се породят и от философски, и от литературни текстове.

Онтологичният аспект на философската дейност, който сме разгледали, е нейната въображаема, метафорична или поетична основа, присъстваща в използваните от мислителите екзистенциални образи и в използването на метафора при формулирането на понятийни моменти. Както философията, така и литературата споделят този подход към света. Разбира се, литературата *не е* философия, защото има различни функции и цели. Работата чрез понятия е съществена философска дейност, но само единичен подход към литературата. Работата чрез понятия не означава непременно обяснение на даден текст или предоставяне на смисъла му; текстът преди всичко хвърля светлина или дава *пример* за понятието. Дадена работа чрез понятия може да е индивидуална или в мрежа; и двата вида ангажираност са *терапевтични* и изпълнени със смисъл.

Прозата на Харуки Мураками работи чрез понятия и е ангажирана с тях; изследвали сме това чрез херменевтичната, пост-юнгианската и екзистенциалната мисъл; следователно *понятийният материал* на Мураками създава, артикулира, развива или потенциализира понятия. Основната дейност на настоящия проект е имажинативната работа чрез понятия в отговор на художествената проза на Мураками и при използване

на тази проза с цел пораждане или стимулиране на допълнителен разговор с други ангажирани индивиди. В настоящия труд се предлага нова гледна точка към творчеството на Мураками, която в момента не присъства в богатата вторична литература; а именно – понятията и философските теми се разглеждат като отделни или дори *предшестващи* биографичния или социално-културния контекст на писателя; по този начин нашият доста краен или *едностранен* подход (както биха казали юнгианците) се надява да засили този вид работа с Мураками; освен това помага да се положат основите на една междудисциплинарна работа с Мураками, която неизбежно ще се появи, като се има предвид изключителната популярност на писателя и предразположението му към екзистенциалните теми.

Формулирали сме два екзистенциални образа в прозата на Мураками: а) *кръгът с безкрайно много центрове, но без обиколка*; б) *телефонната централа на Човека-овца*. Разговорът по тези понятия със сигурност може да се разшири и преработи. Така например, предлагаме пост-юнгианско, феноменологично задълбочаване на термините „Аз“ и „психика“ (Psyche), които често се използват във вторичната литература. Освен това смятаме, че картезианското разделение, което се наблюдава в академичната ангажираност с творчеството на Мураками (както и в самото творчество), пропуска психологическото и философското значение на връзката със света (world-relation). Връзката на Мураками с психоаналитичната мисъл и с идеите на *Dasein* и *автентичността*, както и борбата на неговите герои да се свържат с *този* свят, могат със сигурност да са теми на бъдещи изследвания. Освен това съществува потенциал за допълнителна понятийна работа с екзистенциалните образи при Мураками, които са твърде много за един-единствен проект, както и връзката им с разнообразни академични сфери. Проектът ни навлиза в дълбочина и в спекулативните области; актът на спекулация неизбежно се отразява на самата дейност и на самото действащо лице. Следователно сме се опитали да разширим разговора относно връзката на философията с фикцията, въображението и използването на понятия. Това изисква допълнителна формулировка и всеобхватно проучване, което би могло да използва други философски теории или художествени творби.

Философите се обръщат към образа и фигуративното; образът сочи пътя към трансцендентното, абсолютното или невъзможното; дори да не са изрично развити от мислителите, образът и метафората имат централна роля във философския им проект и комуникативен подход. Такива образи могат да се *транспонират* или да надхвърлят

оригиналният текст; те притежават потенциалност отвъд философските текстове, в които се съдържат. Работата чрез понятия се ангажира с такава *потенциалност*; съгласно нея, фигуративните образи или герои могат да представляват интерес и за философската мисъл, която е насочена към понятия. Метафоричното мислене, което Мураками ни поднася в творбите си и което потенциализира, е основен режим на съществуване или действие в света, играещ основна роля във философската или понятийната дейност.

Понятията са ангажирани със състояние на преминаване; те се разглеждат като определящ компонент на различни *начини* на мислене (изкуство, наука, философия) или гледни точки към „Аз“-а и света. Определени герои в художествената литература могат да се разглеждат като концептуални персонажи или като мислещи личности, които участват в понятия или са *автори* на понятия. Този момент може да се разграничи от това, което първоначалният автор очевидно *мисли*. Артикулираното нещо – било то от биологични или текстови субекти – може да се вземе и транспонира върху други креативни понятийни проекти на ангажирани индивиди. Авторството се разбира като моментно *поемане на притежание* върху понятията или привеждане на понятията в действие чрез езиково и богато на въображение умение. Може да се каже, че човек е *автор* на понятия, доколкото те винаги са конкретни ангажименти; авторските личности са в изобилие до степен, в която даден текст съдържа потенциални понятия независимо от първоначалната му цел или намерение; аз съм *автор* на определено понятие за Човека-овца, като същевременно може да се каже, че Човекът-овца - като концептуален персонаж – е *автор* на собствените си мисли или на мисълта, изразена чрез тази фигура; определени мисли могат да бъдат предадени с еднаква значимост или интерес, независимо дали става въпрос за истинския писател, учен или мислеща личност в литературата. Онтологията на авторството се оказва фиктивна и въображаема, но все пак множествена, вплетена в мрежа и не по-малко реална.

Човекът-овца изразява едно понятие на имажинативна връзка чрез конкретната си мисъл и функция в романите; освен това предоставя образ на самата мисъл. *Размитото авторство* на Човека-овца представя понятието и го персонифицира като пример чрез речта си и фиктивната онтология. Понятието е, че човек е закотвен в едно въображаемо, фиктивно пространство, което е също така от основно значение за смислената връзка с другите; но връзките, които човек създава, са направени креативно, хлабаво и разрито: отворени за интерпретация, допълнителна работа и повторно свързване. Връзката между

Човека-овца и Заратустра - и ницшеанската мисъл - може също да си заслужава да стане предмет на бъдещо ангажиране.

Едно очевидно ограничение на настоящия проект е, че в него се разглеждат в дълбочина само три произведения на Мураками; следователно има огромно количество понятиен материал, с който могат да се ангажират работещите с понятия в литературата, философията, психоанализата и междудисциплинарната област. Един друг аспект на подхода е личното естество на интерпретацията, като се има предвид интереса ми към Мураками; това важи за по-голямата част от изследователските трудове върху Мураками на мислители, които първо са попаднали на произведенията му като *почитатели*; би било продуктивно диалогът да се отвори към по-безпристрастни учени, които да могат да добавят своята ангажираност към понятийната мрежа. В много отношения настоящият проект е нещо като *първа стъпка* в областта на философския принос на Мураками и съм сигурен, че и други ще продължат по този път и ще следват различни теоретични завои.

Освен това трябва да се отбележи, че работя с Мураками в превод; интересно ще е да се види как японските учени биха реагирали на един по-философски подход; бих казал обаче, че Мураками е популярен в цял свят и читателите се натъкват на понятията му на много различни езици; би било смислено да се съберат такива *разлики* или прилики по отношение на понятията; а именно – как езикът и културата се отразяват на артикулацията на понятията и последващото ангажиране. Моето изследване е насочено към екзистенциалистични теми, но литературата на Мураками може да се приложи и към други области на мисълта. Такава плодотворна област е примерно етиката; едно понятие, което нямах време да включа, е това за *образната отговорност (imaginal responsibility)*, което се среща из творбите на Мураками и според мен би породило доста дискусии при възможна формулировка. Немалък брой писатели са повлияни от Мураками⁵²; заслужава си да се разгледа дали се занимават със сходни понятия. И накрая, настоящият проект е лична работа чрез понятия върху Мураками; понятията в неговото творчество могат да се приложат по-широко към *събития* или други въпроси от по-социално естество⁵³; аз обаче смятам, че вторичната литература за Мураками набляга твърде много на биографията на писателя и конкретния му контекст вместо на

⁵² Особено в Япония – например писатели като Банана Йошимото и Миеко Каваками, но също и английския автор Дейвид Мичъл.

⁵³ Самият Мураками разглежда подобни въпроси в своята нехудожествена литература.

неизброимите читатели, които са ангажирани по цял свят и които истински създават феномена Харуки Мураками. С художествената литература на Мураками може да се работи по начини, които още не сме си представили или измислили.

Верин смята, че спекулативната философия не представя *система* на мисълта; тя по-скоро „разглежда себе си, собственото си съществуване и природа като проблем“ в един процес на „саморазбиране“ (self-comprehending)⁵⁴. Спекулативни проекти, подобни на настоящата дисертация, се обръщат с размишления към самата философия и се опитват да формулират твърдения във връзка с нея; разбира се, такива твърдения може да са несвършени, но както сме обяснили – а и по мое мнение в синхрон с екзистенциалната мисъл в творчеството на Мураками – самите опити, търсенето и установяването на собствените координати наред мисълта е именно това, което привнася философско значение и което използва наличните образи и понятия както във философията, така и в литературата. Верин подхожда към философията като „литература от най-висока инстанция... фокусирана върху това, което е абсолютно в човешкия опит“⁵⁵; всяка артикулация на абсолютното отвежда езика до крайните му предели; както сме подчертали, реторичното ограничение или *възможност* води до необходимостта от образ и понятийна работа, която използва образи; и все пак Верин отново разделя философията от литературата (или *поезията*), като твърди, че единствено философията се опитва да „свърже въображението с разума“⁵⁶. Смятам, че не винаги е така; литературата на Мураками изразява и потенциализира както действието на въображението, така и разума или спекулацията. Това, което е философско, е размишлението върху този процес; тоест, опитът за артикулиране и разкриване на онова пространство, което свързва или фактически е споделено между сферите на мисълта; такава спекулация се отразява обратно върху индивидите и тяхната работа в света, независимо дали се нарича литературна или философска. На мнение сме, че философията в крайна сметка е самопознание и че спекулативната философия е „изкуството на самонаписването“ (self-writing)⁵⁷. Със сигурност споделям това усещане, защото в много отношения то изразява моята представа за работата чрез понятия като *самотерапия* – писането от „Аз“-а неизменно отразява не само индивидуалния живот,

⁵⁴ Donald Phillip Verene, *Speculative Philosophy*, Lanham: Lexington Books, 2009, xii.

⁵⁵ Verene, *Speculative Philosophy*, Ibid.

⁵⁶ Пак там, xiii.

⁵⁷ Пак там, xiv.

„Светът на Мураками:

Джоузеф Томас Милбърн

Екзистенциални и спекулативни теми в произведенията на Харуки Мураками“

но и как индивидът се свързва със света като цяло, с дейностите, с които се ангажира човек, дори литературата, към която се проявява интерес.

Технически данни

Единица	Брой
Страници на дисертацията (вкл. библиографията)	137
Думи	56,306
Знаци (без интервали)	303,780
Знаци (с интервали)	360,128
Въведение:	4
Глави:	
първа	27
втора	30
трета	55
Заклучение	5
Библиография – брой страници	7
Шрифт: Times New Roman	12
Междуредие в дисертацията	1.5
Брой цитирани трудове	109
Брой бележки под линия	483

Библиография

- Atkins, Midori Tanaka. “Killing Commendatore Book Review: From *Boku* to *Watashi*, Healing on Canvas and in the Darkness of the Pit.” *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5. 1, 2022: 215-221.
- Bakhtin, M. *Estetika slovesnogo tvorchestva* [The aesthetics of verbal art]. Moscow: Iskusstvo, 1979.
- Barthes, Roland. “The Death of the Author.” *Image-Music-Text*. trans. S Heath. London: Fontana, 1977.
- Borges, Jorge Luis. *Labyrinths*. eds. DA Yates and JE Irby. New York: New Directions, 1964.
- Borges, Jorge Luis. *The Aleph*. trans. NT Di Giovanni [in collaboration with the author]. 1945. <https://web.mit.edu/allanmc/www/borgesaleph.pdf> [last accessed 22/05/2022]
- Boss, Medard. *Psychoanalysis & Daseinsanalysis*. trans. LB Lefebvre. New York: Basic Books, 1963.
- Brooke, Roger. Rev. ed.. *Jung and Phenomenology*. London: Routledge, 2015.
- Buber, Martin. *Eclipse of God*. London: Gollancz, 1953.
- Cahen, Roland. “Do worry, it’s psychic!” *Analytische Psychologie* 14, no. 2., 1983.
- Camus, Albert. *The Myth of Sisyphus*. trans. J O’Brien. New York: Alfred A. Knopf, 1955.
- Casement, Ann, Phil Goss, and Dany Nobus. eds. *Thresholds and Pathways Between Jung and Lacan: On the Blazing Sublime*. London: Routledge, 2020.
- Cavalieri, Paola and Peter Singer. eds. *The Great Ape Project: Equality beyond Humanity*. New York: St Martin’s Press, 1994.
- Cline, Ernest. *Ready Player Two*. New York: Random House, 2020.
- Cline, Ernest. *Ready Player One*. New York: Random House, 2011.
- Deleuze, Gilles and Félix Guattari. *Kafka: Toward a Minor Literature*. Minneapolis: University of Minnesota, 1986.
- Deleuze, Gilles and Félix Guattari. *What is Philosophy?*. trans. H Tomlinson and G Burchell. New York: Columbia University Press, 1994.

De Smedt, Johan and Helen De Cruz. “The Epistemic Value of Speculative Fiction.” *Midwest Studies in Philosophy* 39:1, 2015: 58-77.

Dil, Jonathan. *Haruki Murakami and the Search for Self-Therapy: Stories from the Second Basement*. London: Bloomsbury, 2022.

Dil, Jonathan. “Haruki Murakami and the Search for Self-Therapy: Stories from the Second Basement.” *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5.1, 2022: 175-184.

Dil, Jonathan. “Oh My Kamisama! God in the Fiction of Murakami Haruki.” *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5. 1, 2022: 3-27.

Dil, Jonathan. “Writing as self-therapy: competing therapeutic paradigms in Murakami Haruki’s Rat trilogy.” *Japan Forum*, 22 (1-2), 2010: 43-64.

Dimitrova, Maria. ed. *In Levinas’ Trace*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars, 2011.

Dimitrova, Maria. *Sociality and Justice: Toward Social Phenomenology*. Stuttgart: Ibidem Press, 2016.

Epstein, Mikhail. “Hyperauthorship in Mikhail Bakhtin: The Primary Author and Conceptual Personae.” *Russian Journal of Communication*, 1. 2008: 280-290.

Epstein, Mikhail. “Hyper-Authorship: The Case of Araki Yasusada”, *Rhizomes*, 1, 2000.
<http://www.rhizomes.net/issue1/misha.html> [last accessed 22/05/2022]

Gadamer, Hans-Georg. *Truth and Method*. London: Bloomsbury, 1960.

Gettier, Edmund L. “Is justified true belief knowledge?” *Analysis* 23, 1963: 121-123.

Guérin, Michel. *La terreur et la pitié*, Aries: Actes Sud, 1990.

Gungov, Alexander. “Real Semblance Flourishing in Post-Consumerist Society.” *Sofia Philosophical Review* Vol. VII, No. 2, 2013: 95-110.

Hansen, Gitte. “Murakami’s first-person narrators and female character construction”.
Murakami Haruki and Our Years of Pilgrimage. London: Routledge, 2021.

Hansen, Gitte Marianne and Joseph Thomas Milburn. “Research on Haruki Murakami: Past, Present, and Future (Interview).” *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5.1, 2022: 209-214.

Hashimoto, Lica. “Translating Haruki Murakami’s ‘1Q84’ in Brazil: Transferring Culture, Transferring Alterity.” *Japanese Language and Literature* 49, no. 1., 2015: 179-200.

Heidegger, Martin. rev. and expanded ed. *Basic Writings: From Being and Time (1927) to The Task of Thinking (1964)*. ed. DF Krell. New York: HarperCollins, 1993.

Heidegger, Martin. *Being and Time*. trans. J Macquarrie and E Robinson. Oxford: Basil Blackwell, 1962.

Heidegger, Martin. “Being and Time”. *The Continental Philosophy Reader*. London: Routledge, 1998: 27-47.

Heidegger, Martin. “Letter on Humanism”. In: *Basic Writings*. DF Krell (ed.). New York: Harper and Row, 1977.

Heidegger, Martin. *What is Philosophy?*. trans. W Kluback and JT Wilde. New Haven: University Press, 1956.

Hillman, James. *The Dream and the Underworld*. New York: Harper Perennial, 1979.

Holm, Mette.. “Translating Murakami Haruki as a Multilingual Experience.” *Japanese Language and Literature*, 49. 2015: 123-141.

Huskinson, Lucy. “Using Architecture to Think Ourselves into Being: Buildings as Storehouses of Unconscious Thought.”” *Architecture and the Mimetic Self: A Psychoanalytic Study of How Buildings Make and Break Our Lives*. London and New York: Routledge, 2021: 134 – 172.

Jacquette, Dale. “Later Wittgenstein’s Anti-Philosophical Therapy.” *Philosophy* 89:2 2014: 251-272.

John, Eileen. “Reading Fiction and Conceptual Knowledge: Philosophical Thought in Literary Context.” *The Journal of Aesthetics and Art Criticism* 56.4, 1998: 331-348.

Jung, Carl Gustav. *Memories, Dreams, Reflections*. ed. Aniela Jaffé. trans. R Winston and C Winston. London: Fontana Press, 1995.

Jung, Carl Gustav. *Modern Man in Search of a Soul*. trans. WS Dell and CF Baynes. New York: Harvest, 1933.

Jung, Carl Gustav. *Nietzsche’s Zarathustra: Notes of the Seminar Given in 1934-1939*, ed. JL Jarrett, 2 vols., Princeton: Princeton University Press, 1988.

Jung, Carl Gustav, *On Psychological and Visionary Art*. Princeton: Princeton University Press, 2015.

Jung, Carl Gustav. “On the nature of the psyche.” trans. RFC Hull. C.W.8. 1947/54.

- Jung, Carl Gustav. *Psychological Types*. trans. RFC Hull. C.W.6. London: Routledge, 1921/1971.
- Jung, Carl Gustav. “Psychological factors determining human behaviour.” trans. RFC Hull. C.W.8. 1937/42: 114–25.
- Jung, Carl Gustav. “Psychology and Literature.” trans. RFC Hull. C.W.15. 1930/150: 133-62
- Jung, Carl Gustav, *The Spirit in Man, Art and Literature*. Abingdon: Routledge, 2003.
- Jung, Carl Gustav. *Visions: Notes of the Seminar Given in 1930-1934*. ed. C Douglas. Princeton: Princeton University Press, 1997.
- Lamarque, Peter and Stein Haugom Olsen. *Truth, Fiction, and Literature*. Oxford: Clarendon, 1994.
- Levinas, Emmanuel. “Is Ontology Fundamental?” *Entre Nous: Thinking of the Other*. New York: Columbia University Press, 1998: 1-12.
- Levinas, Emmanuel. *Totality and Infinity: An Essay on Exteriority*. trans. A Lingis. Pittsburgh: Duquesne University Press, 1969.
- Mamardashvili, Merab. “Converted Forms. On the Need for Irrational Expressions.” *Statis* Vol. 5, No. 2 (English), 2017: 204-217.
- Marcuse, Herbert. *One-Dimensional Man: Studies in the ideology of advanced industrial society*. London: Routledge, 2002.
- Marion, Jean-Luc. “The Voice without Name: Homage to Levinas”. In *The Face of the Other and the Trace of God*. ed. J Bloechl. New York: Fordham University Press, 2000: 224-42.
- Martinez, Inez. “Haruki Murakami's reimagining of Sophocles' Oedipus.” *Psyche and the Arts: Jungian Approaches to Music, Architecture, Literature, Painting and Film*. ed. S Rowland. London: Routledge, 2008.
- Milburn, Joseph Thomas. “Every-no-where: A brief comparison of Paul Ricœur’s ‘Imagination in discourse and in action’ 1994 with Hegel’s philosophy of imagination as expressed in Donald Phillip Verene’s *Hegel’s Recollection: A Study of Images in the Phenomenology of Spirit* (1985), In *Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 4.1, 2021, pp. 121-132.

- Milburn, Joseph Thomas and Piotr Pietrzak. eds. [Special Issue: “The Work of Haruki Murakami”], *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, Vol. 5.1. Stuttgart: Ibidem, 2022.
- Murakami, Haruki. *A Wild Sheep Chase*. trans. A Birnbaum. London: Harvill Secker, 2000.
- Murakami, Haruki. *Dance Dance Dance*. trans. A Birnbaum. London: Harvill Secker, 2002.
- Murakami, Haruki. *First Person Singular*. trans. P Gabriel. London: Harvill Secker, 2021: 1-28.
- Murakami, Haruki. *Hitsuji otoko no kurisumasu*. Tokyo: Kodansha, 1985.
- Murakami, Haruki. *Kafka on the Shore*. trans. P Gabriel. London: Harvill Secker, 2005.
- Murakami, Haruki. *Killing Commendatore*. trans. P Gabriel. London: Harvill Secker, 2018.
- Murakami, Haruki. *The Strange Library*. trans. T Goossen. London: Harvill Secker, 2014.
- Murakami, Haruki. *What I Talk About When I Talk About Running*. trans. Philip Gabriel. New York: Vintage, 2009.
- Murakami, Haruki. *1Q84*. trans. J Rubin and P Gabriel. London: Harvill Secker, 2011.
- Murakami, Haruki and Hayao Kawai. *Haruki Murakami goes to meet Hayao Kawai*. trans. C Stephens. Einsiedeln: Daimon Verlag, 2017.
- Murray, Edward L. “The phenomenon of the metaphor.” *Duquesne Studies in Phenomenological Psychology* 2, 1975: 281-300.
- Nagel, Thomas. “What is it like to be a bat?” *The Philosophical Review*, Vol. 83, No. 4, 1974: 435-450.
- Noll, Richard. *The Jung Cult: Origins of a Charismatic Movement*. Princeton: Princeton University Press, 1994.
- Parfit, Derek. *Reasons and Persons*. Oxford: Oxford University Press, 1984.
- Parks, Tim. “The Dull New Global Novel”. *The New York Review*. February 09, 2010. <https://www.nybooks.com/daily/2010/02/09/the-dull-new-global-novel/> [last accessed 22/05/2022]
- Perpich, Diane. “Figurative Language and the Face in Levinas’s Philosophy”, *Philosophy and Rhetoric* vol. 38, no. 2. Philadelphia: Pennsylvania State University, 2005: 103-121.
- Ricœur, Paul. *The Rule of Metaphor: The creation of meaning in language*. trans. R Czerny, K McLaughlin and J Costello. London: Routledge, 2003.
- Rorty, Richard McKay. *Philosophy and the Mirror of Nature*. Princeton: Princeton University Press, 1979.

Rowland, Susan. C. G. *Jung and Literary Theory: The Challenge from Fiction*. London: Macmillan, 1999.

Rubin, Jay. *Haruki Murakami and the Music of Words*. London: Vintage, 2012.

Samuels, Andrew. *Jung and the Post-Jungians*. London: Routledge and Kegan Paul, 1985.

Samuels, Andrew, Bani Shorter, and Fred Plaut. eds. *A Critical Dictionary of Jungian Analysis*. London: Routledge and Kegan Paul, 1986.

Sartre, Jean-Paul. “Existentialism and Humanism”. *The Continental Philosophy Reader*. London: Routledge, 1998: 65-76.

Sartre, Jean-Paul. *What is Literature?*. trans. B Frechtman. London: Methuen, 1950.

Scammell, Gemma. “The Cityscape and Haruki Murakami’s Despondent Characters: the use of magical realism in the creation of heterotopic space”. *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5.1, 2022.

Schiedges, Olaf. “A spatial approach to the fictional world of Murakami Haruki.” *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5.1, 2022: 185-193.

Serrano, Miguel. C. G. *Jung and Herman Hesse: a Record of Two Friendships*. trans. F MacShane. New York: Schocken Books, 1968.

Strecher, Matthew Carl. *Dances with Sheep: The Quest for Identity in the Fiction of Murakami Haruki*. Ann Arbor: University of Michigan Center for Japanese Studies, 2002

Strecher, Matthew Carl. “Magical Realism and the Search for Identity in the Fiction of Murakami Haruki.” *Journal of Japanese Studies* 25, no. 2., 1999: 263-298.

Strecher, Matthew Carl. “Out of the (B)earth canal: the mythic journey in Murakami Haruki.” *Japan Forum*, 32 (3), 2020: 338-360.

Strecher, Matthew Carl. “Seeking the Living Among the Dead: The Other World of Murakami Haruki.” *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5.1, 2022: 175-184.

Strecher, Matthew Carl. *The Forbidden Worlds of Haruki Murakami*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2014.

Strecher, Matthew Carl and Paul L. Thomas. eds. *Haruki Murakami: Challenging Authors*. Rotterdam: Sense, 2016.

Suter, Rebecca. "Critical Engagement through Fantasy in Hard-Boiled Wonderland and the End of the World." In *Haruki Murakami: Challenging Authors*. Leiden, Brill, 2016.

Suter, Rebecca. "The artist as a medium and the artwork as metaphor in Murakami Haruki's fiction." *Japan Forum*, 32 (3), 2020: 361-378.

Taylor, Charles Margrave. "Interpretation and the Sciences of Man." *Review of Metaphysics* 25, 1971.

Treisman, Deborah. "Haruki Murakami on asking the right questions." *The New Yorker*. January 21, 2019. <https://www.newyorker.com/books/this-week-in-fiction/haruki-murakami-01-28-19> [last accessed 22/05/2022].

Verene, Donald Phillip. *Speculative Philosophy*. Lanham: Lexington Books, 2009.

Verene, Donald Phillip. *The Philosophy of Literature: Four Studies*. Eugene: Cascade, 2018.

Wakatsuki, Tomoki. *The Haruki Phenomenon: Haruki Murakami as a Cosmopolitan Writer*. Singapore: Springer, 2022.

Wakatsuki, Tomoki and Matthew Carl Strecher. "Rebels With a Cause: A Cosmopolitan Examination of Haruki Murakami and Kazuo Ishiguro." *In Statu Nascendi: Journal of Political Philosophy and International Relations*, 5.1, 2022: 28-43.

Watroba, Karolina. "World Literature and Literary Value: Is 'Global' The New 'Lowbrow?'" *Cambridge Journal of Postcolonial Literary Inquiry*, 5.1, 2018: 53-68.

Wittgenstein, L. *The Big Typescript: TS213*. trans. eds. CG Luckhardt and MAE Aue. Oxford: Blackwell, 2005.

Wrathall, Mark A. *Heidegger and Unconcealment: Truth, Language, and History*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Yalom, Irvin D. *Existential Psychotherapy*. New York: Basic Books, 1980.

Yama, Megumi. "Haruki Murakami: Modern-Myth Maker beyond Culture." *Jung Journal*, 10 (1), 2016: 87-95.

Žižek, Slavoj, Eric L. Santner, and Kenneth Richard. "Neighbors and Other Monsters: A Plea for Ethical Violence". *The Neighbor: Three Inquiries in Political Theology*. Chicago: University of Chicago Press, 2005.

"Zuckerberg wants Facebook to become online 'metaverse.'" July 23, 2021. <https://www.bbc.com/news/technology-57942909> [last accessed 22/05/2022].